

VITA SANCTI ETHELWOLDI

EPISCOPI WINTONIENSIS,

Auctore, ut videtur, Wolstano monacho, ejus discipulo.

(Apud Mabill., Acta SS. Bened. Sæc. V, p. 606.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Quod priscam ecclesiasticæ ac monasticæ rei disciplinam restituere sæculo x conata est Anglicana Ecclesia, id maxime debet pietati ac studio trium illustrium episcoporum, scilicet Ethelwoldi, Oswaldi et Dunstani, qui cooperante in primis Eadgaro rege, abusus in Ecclesiam invecos sustulerunt, et monachos vitæ strictioris in pristinas sedes postliminio revocarunt. « Ita his tribus vitis agentibus, quasi triforimi lumine Ecclesiam serenante, densæ vitiorum tenebræ » evanere, ait Willelmus Malmesburiensis in lib. II De regibus, cap. 8. Ethelwoldum qui et *Athelwoldus*, plures auctores celebrarunt, quorum primus videtur Alfricus Abandoniensis, qui anno ab Edelwoldi obitu vicesimo res ab eo gestas litteris breviter mandavit. Ejus lucubrationem invenimus in ms. codice Fiscannensi. Proxime post eum idem præstitit scriptor alter anonymus, quem hic damus; ejus ætas ex prologo et ex cap. 39 intelligitur: testatur quippe se ea referre quæ *præsens viderit*, et quæ *fideli seniorum relatione didicerit*. Hæc scriptio absque auctoris nomine habetur in codice Uticensi seu sancti Ebrulfi, ea ætate scripto; sed ejus auctor non alius mihi videtur quam Wolstanus monachus Wintoniensis, de quo hæc Willelmus Malmesburiensis in lib. II De regibus Anglorum, cap. 8, ubi de Ethelwoldo: « Hujus Vitam Wlstanus quidam cantor Wintoniensis, discipulus ejus scilicet et alumnus, composuit stylo mediocri, » ut vero hanc esse putem Wolstani lucubrationem, hæc fere me movent, nempe quod ætas apprimè conveniat, geniusque auctoris poetæ, qui nonnullos versus huic Vitæ inseruit; deinde relata quædam a Wilhelmo in lib. II De pontificibus Anglorum, ubi de Ethelwoldo, quæ non ab Alfrico (qui ea prætermisit, nec scio an Wilhelmo notus fuit tanquam Vitæ S. Ethelwoldi primus auctor) sed ab auctore nostro accepit, haud dubie Wolstano, quem unum laudat Vitæ sancti Ethelwoldi scriptorem. Porro Alfrico Wolstanum idcirco prætulimus, quod hic eadem omnino, et quidem iisdem sæpe verbis referat, quædam vero adjiciat, quæ apud Alfricum desiderantur, referunturque, ut dixi, a Wilhelmo, ut suo loco notabimus. Alfrici prologum huc referre juvat: « Alfricus abbas, Wintoniensis alumnus, honorabili episcopo Kenulfo et fratribus Wintoniensibus salutem in Christo. Dignum ducens denique aliqua de gestis Patris nostri et magnifici doctoris Atelwoldi memorie modo commendare, transactis videlicet viginti annis post ejus migrationem, brevi quidem narratione mea, sed et rustica, quæ apud vos, vel alias a fidelibus didici, huic stylo insero, ne forte penitus propter inopiam scriptorum oblivioni tradantur. Valete. » Alfricum seu Elfricum laudat Pitseus ad annum 1016, ubi ait eum ad episcopatum primo Wiltunensem, dein ad metropolim Cantuariensem promotum fuisse. Alios auctores, qui de Ethelwoldo

A egerunt, Rogerium Hovedenum, Henricum Huntingdoniensem, Mathæum Westmonasteriensem, Joannem Bromtonum, Harpsfeldium, Thomam Maiheuvium indicasse sufficiat: quibus adde auctores qui facta sanctorum Oswaldi et Dunstani scripserunt. Fallitur in his Bromtonus, qui Ethelwoldi gesta confundit cum factis Alfwolfi episcopi Schireburnensis.

2. Quid in rem monasticam præstiterit Ethelwoldus, probant monasteria Abandoniense, præsertim duo Wintoniensia, vetus ac novum: in quorum altero monachi ejectis clericis suffecti, in altero instituti sunt, ut pluribus dicitur non solum in sequenti Vita, sed etiam in actis Oswaldi et Dunstani, apud Willelmum Malmesburiensem, in Monastico Anglicano, et alibi. Audiendus hac de re Willelmus Malmesburiensis in lib. II De regibus Anglorum, cap. 8: « Quantum efficax fuerit sanctitas et probitas discipulorum suorum », nempe Dunstani, « indicio est Athelwoldus ex monacho Glastoniensi abbas Abandoniensis, idemque post hæc episcopus Wintoniensis, qui tot et tanta monasteria fecit, quod vix modo credibile videatur, ut talia fecerit episcopus urbis unius, qualia vix posset rex Angliæ totius. Fallor, et præcipiti sententia pecco, si non palam sit quod dico. Quantula sunt cœnobia Eliense, Burchense, Torneense, quæ ille a fundamentis suscitavit, et sua industria perfecit? quæ cum semper exactorum vellit nequitia, sunt nihilominus habitatoribus suis sufficientia. » Tum laudato Wolstano ejus Vitæ scriptore, ac deinde Oswaldo, qui Wigornia monachos, pro clericis posuit, hæc subdit Willelmus: « Expulerat antea regali jussione Ethelwoldus episcopus clericos de Wintonia, qui cum data a rege sibi optione ut aut regulariter viverent, aut loco cederent, magis vitam mollem elegissent. » Wilhelmo suffragatur Ordericus Vitalis in Historiæ suæ lib. IV, pag. 517, ubi hæc verba: « Tunc cœnobium Medeshamstede, quod pridem tempore Wolferi regis Merciorum Sexvulfus pontifex construxit, Adelwoldus præsul sub Edgardo rege, in vico qui Burg dicitur, restauravit, et basilicam in honore sancti Petri apostolorum principis editam magnis opibus ditavit. Deinde Torneense, Eligense et alia multa monasteria pluribus in locis fabricata sunt: et conventus in illis monachorum, aut clericorum, aut sanctimonialium solerter locata sunt. Copia reddituum singulis monasteriis largiter impartiebatur, unde sufficiens victus et vestitus theoreticis administraretur, ne pro penuria rerum necessariorum in divino cultu aliquatenus vacillantes frangerentur. Sic in Anglia monasticus ordo renovatus est, » etc. Quid in Wintoniensibus monasteriis veteri ac novo actum sit per Ethelwoldum, carmine persecutus est Wolstanus, jam superius laudatus, in epistola ad Elfegum Wintoniensem episcopum, præfixa duobus libris metricis ab eodem Wolstano scriptis De Vita et mi-

raculis sancti Swithuni antistitis itidem Wintoniensis. Hanc epistolam post hanc Vitam referemus. Hoc Wolstani carmen non laudat in superiori loco Willelmus, qui præter librum de Vita Ethelwoldi aliud opus De harmonia ei tribuit his verbis: « Fecit et aliud opus De tonorum harmonia valde utile, eruditi Anglici indicium, homo vitæ bonæ et eloquentiæ castigatæ. » Eam eloquentiam negligere visus est in Vita S. Ethelwoldi, quæ *mediocri stylo* revera scripta est. De novo monasterio lege quæ diximus supra in Elogio S. Grimaldi.

3. Pulchra sunt quæ de Thorneiensi monasterio per Ethelwoldum exulto scribit Willelmus in fine libri IV De pontificibus Anglorum, ibi: « Solitudo ingens ad quietem data monachis, ut eo tenacius hæreant superis quo castigatius mortales conspiciantur. Femina ibi si visitur, monstro habetur; maribus advenientibus quasi angelis plauditur: cæterum ibi nullus nisi momentanee conversatur. » Ethelwoldus « jam a principio episcopatus eremiticam ibi exercere vitam cœpit, libabatque ut poterat futuræ quietis primitias diebus quadraginta in remotissima, quam ipse construxerat, ecclesia solus Deo vacans. Idcircoque non tantum terrarum illic, quantum alibi cœgessit, sed quantum sibi et duodecim monachis satis esset. Corpora sanctorum, qui olim in illa eremo diversati fuissent, necnon et aliorum per Angliam tot advexit, ut omnes pene anguli ecclesiæ pleni sint. » Cæteris propter nominum stridorem omissis, Willelmus unum memorat Benedictum abbatem Wiremuthensem, venerabilis Bedæ nutritium, cujus « Benedicti corpus magno coemptum pretio Adelwoldus Thorneiam advexit, et obscurioribus

A sanctis lucifluum jubar invexit. » Torneia insula, *Thornig* hic in cap. 24 appellatur, sita prope urbem Eliensem, in comitatu Cantabrigiensi. De eo lege Monasticum Anglicanum a pag. 242, ubi ecclesiæ pars aquilonaris S. Benedicto sacrata fuisse dicitur pag. 243.

4. Ethelwoldi memoriam in rebus sacris jam inde ab ejus obitu celebravit Anglicana Ecclesia, ut præ aliis testatum facit missa hic edita, qualis in ms. codice Uticensi pervetusto habetur. Ejus mortis diem Alfricus assignat tertio Kalendas Augusti (si non fallit apographum nostrum), Wolstanus alique post eum Kalendis ipsis. Sic enim legitur non solum in cap. 41, sed etiam in ipso Vitæ ejus titulo, qualem mox referemus.

5. Pitseus in libro De illustribus Angliæ scriptoribus Ethelwoldum nostrum commendat, eique tribuit opuscula nonnulla, nempe: *De sua in presbyteros potestate ad Joannem papam XIV, lib. 1. Contra presbyteros fornicarios et eorum concubinas lib. 1. De abbatibus Lindisfarnensibus lib. 1. De regibus, regnis et episcopatibus totius Angliæ lib. 1. De tempore regum Britannorum lib. 1. De suis visitationibus lib. 1. De planetis et mundi climatibus lib. 1, et alia non pauca.* Sed an et quæ vere ipsius sint, non facile est definire, cum ea opera non sint in promptu. Non tamen dubitem librum De abbatibus Lindisfarnensibus haud alium esse quam carmen Ethelwoldi monachi Lindisfarnensis de isto argumento, a nobis editum in tomo superiori. Addit Pitseus librum De visitationibus opus esse Ethelwoldi monachi Wintoniensis. Cætera, forsitan præter duos primos, aliena etiam videntur.

VITA SANCTI ETHELWOLDI.

INCIPIT PRÆFATIO

De vita gloriosi Patris Athelwoldi episcopi, cujus sacra memoria celebratur in Kalendis Augusti, qua die regna migravit cœlestia.

Postquam mundi Salvator Christus humano generi per aulam virginalis uteri incarnatus apparuit, et expleta suæ pietatis ac nostræ salutis ineffabili dispensatione, ad paternæ majestatis sedem cum triumpho gloriæ est regressus, multa per universum orbem diffudit apostolicorum luminaria doctorum, qui evangelicæ fidei illustratione perfusi, cæcas ignorantiae tenebras ab humanis cordibus effugarent, et ut credentium mentes igne superni amoris inflammarent, et elongata diuturnæ mendicitatis esurie, populorum turbas æternæ vitæ epulis satiarent. Ex quorum collegio beatus Pater et electus Dei ponti-

C fex Adelwoldus, velut lucifer inter astra coruscans, suis temporibus apparuit, multorumque cœnobiorum fundator et ecclesiasticorum dogmatum institutor, inter omnes Anglorum pontifices solus singulariter effulsit. De cujus ortu, gestis et obitu scire cupientibus, aliqua narrare dignum duximus, et ne tantæ Patris memoria penitus oblivioni traderetur, ea quæ præsentibus ipsi vidimus, et quæ fideli seniorum relatione didicimus, in his schedulis summam perstrinximus, illius sanctis confisi suffragiis, hoc et nobis qui scripsimus, et eis qui lecturi vel audituri sunt profuturum.

INCIPIUNT CAPITULA SEQUENTIS LIBELLI.

I. De ortu et temporibus beati Adelwoldi episcopi.

II. De visione somniorum matris ejus.

III. De interpretatione somniorum eorundem.

IV. Quomodo mater sensit animam pueri nascituri venisse, et in eum intrasse.

V. Quomodo puer natus et in Christo renatus, qua-

D dam die subito in ecclesia cum nutrice sua est inventus.

VI. Quam studiose et diligenter in ipsa pueritia sacris litterarum studiis animum dederit.

VII. Quomodo adolescens Adelstano regi notus effectus, ad clericatum et sacerdotium pervenerit.

- VIII. De prophetia quam prædixit sanctus *Ælsegus* A Wintoniensis episcopus de tribus sacerdotibus.
- IX. Quomodo *Adelwoldus* *Glestoniam* pervenit, et monachus factus, qualiter ibi vixerit.
- X. De obitu regis *Ædelstani*, et de successione fratrum ejus in regnum gentis Anglorum.
- XI. Quomodo rege *Eadredo* favente, sanctus vir *Abbandunensis* monasterii curam suscepit, ejusque loci abbas ordinatus fuerit.
- XII. Quod rex *Eadredus* ad monasterium venerit, et hospitibus tota die convivantibus liquor exhausti nequiverit.
- XIII. Quod regnante *Eadgaro* templum prædicti cænobii constructum et dedicatum fuerat.
- XIV. De ordinatione *Dunstani*, et quod abbas *Adelwoldus* *Osgarum* monachum trans mare direxerit; et de quodam fratre *Ælstani* simplici et magnæ obediencie viro.
- XV. Quomodo hostis antiquus sanctum virum per casum cujusdam postis extinguere conatus sit.
- XVI. Quod rex *Eadgarus* ad episcopatum Wintoniensis Ecclesiæ sanctum virum elegerit.
- XVII. De communionem quam clerici cantaverunt, quanto monachi de *Abbandunia* venientes ad ingressum ecclesiæ steterunt.
- XVIII. De expulsiōne clericorum de veteri monasterio.
- XIX. Quomodo vir sanctus venenum biberit, et fidei calore succensus, potum mortis extinxerit.
- XX. De expulsiōne clericorum de novo monasterio.
- XXI. Quod in *Abbandonia* *Osgarum* constituerit abbatem.
- XXII. Quod in cænobia nonnarum sanctimoniales ordinaverit.
- XXIII. Quomodo in provincia orientalium Anglorum *Eligense* cænobium regulariter monachis instituerit.
- XXIV. Quod in provincia quoque *Girviorum* duo monasteria, *Burgh* atque *Thornig* appellata, simili modo monachis delegaverit.
- XXV. De familiaritate sancti viri cum rege *Eadgaro*.
- XXVI. De revelatione sancti antistitis *Swithuni*, quem sanctus Pater *Adelwoldus* sub die *Idus Julii* cum omni gloria transtulit, et inde in ecclesia collocavit.
- XXVII. Quod et alia multa per *Dunstanum*, et *Adelwoldum* constructa et constituta sint monachorum monialiumque cænobia in gente Anglorum.
- XXVIII. Quomodo sanctus *Adelwoldus* lenitatis blandimento severitatem disciplinæ temperaverit.
- XXIX. Quomodo famis tempore multitudinem pauperum ab ipsis faucibus mortis eripuerit.
- XXX. Quod inter hæc vir sanctus infirmitates sæpe viscerum et tumorem crurium perpessus fuerit.
- XXXI. Quod juvenes docere semper dulce habuerit.
- XXXII. De chrismatis ampulla pæne vacua, et in itinere oleo plena inventa.
- XXXIII. De monacho qui furtum perpetravit, et solo sermone viri Dei quid perpessus fuerit.
- XXXIV. De monacho qui de summo templi culmine cecidit, et nil mali passus, incolumis surrexit.
- XXXV. De monacho qui se viro Dei in legendo assimilare præsumpsit, quid perpessus fuerit.
- XXXVI. De candela quæ episcopo obdormiente super folium libri ardens jacuit, et tamen paginam minime læsit.
- B XXXVII. Quod non omnia virtutum sancti viri opera valeant explicari.
- XXXVIII. De arbore quam magna cucullis innumeris onusta, et de ejus interpretatione, quæ in somnis sancto *Dunstano* olim fuerat ostensa.
- XXXIX. De visione viri Dei in qua apparuit ei navis quædam maxima, piscibus et anquillis ab imo usque ad summum plena, qui excitati homines sunt effecti, et rationi pristinæ restitui.
- XL. De veteris ecclesiæ nova dedicatione, quæ facta est in die XIII Kal. Novembris.
- XLI. De obitu sancti Patris in Kal. Augusti, et de sepultura ejus die tertio Nonarum ejusdem mensis.
- XLII. Quomodo sanctus vir antequam levaretur e tumulo, manifestavit se viro urbano cuidam, nomine *Ethelmo*, plurima cæcitate multato.
- XLIII. De sancti viri translatione, quæ facta est sub die IV Iduum Septembrium, et de miraculis ad ejus sepulcrum patratis.
- C XLIV. De infirma puella, quæ ibi sanitatem recepit.
- XLV. De cæco puero, qui et ipse ibidem illuminatus est.
- XLVI. De ligato quodam fure et in cippo extenso, qui solo sermone viri Dei absolutus est.

INCIPIT VITA SANCTI ADELWOLDI

WINTONIENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS.

CAP. I. — Erant igitur parentes sancti pontificis D *Adelwoldi* ex ingenua Christianorum propagine oriundi, *Wentanae* civitatis urbani, temporibus senioris *Eaduardi* regis Anglorum florentes, in mandatis et justificationibus Domini sine querela fideliter incedentes. Qui dum quotidianis honorum operum pollerent incrementis, eximio Dei munere decorati sunt, quo talem mererentur gignere sobolem, cujus eruditione et exemplis non solum populi præsentis ævi, sed etiam futuri pervenirent ad notitiam veri luminis: ut exuti caligine tenebrosi erroris, gloria fruerentur æternæ claritatis.

CAP. II. — Itaque felix ejus genitrix cum eum in utero conceptum gereret, vidit hujuscemodi intempesta nocte somnium, quod erat certum futuri effectus præsagium. Visum namque sibi est se pro foribus suæ domus sedere, et obtutibus suis adesse quoddam

sublime vexillum; cujus summitas cælum tangere videbatur: quod se inclinando honeste ad terram, simbriarum suarum velamine circumdedit imprægnatam, rursusque proce a altitudine erectum, et inflexibili stabilitate robustum, ipsum unde inclinabatur repetiit cælum. Expergefata autem mulier rursus sopore deprimitur, et ecce repente vidit ex ore suo prosilire et avolare quasi auream miræ magnitudinis aquilam, quæ volando cuncta *Wentanae* civitatis ædificia, auratis pennarum remigiis obumbravit, et in alta cælorum se elevando disparuit. Cumque mulier evigilans secum miraretur attonita, et somniorum visionem mente voveret tacita, nec per semetipsam conjicere posset eorum interpretationem, perrexit ad quamdam Christi famulam, nomine *Edeldridam*, moribus et ætate maturam, quæ in præfata urbe nutrix erat Deo devotarum

virginum, cui narravit ex ordine quod sibi ostensum fuerat in nocturna visione. At illa, sicut erat sagaci animo prudentissima, et interdum etiam futurorum, Domino revelante, præscia, de nascituro infante multa prædixit, quæ vera esse rerum exitus indicavit.

CAP. III. — Nos quoque eorumdem somniorum conjectores esse possumus, in sublimi vexillo intelligentes sanctum virum, qui tunc in utero portabatur, quandoque futurum militiæ Dei signiferum, sicut et erat, quem multimoda reluctatione contra antiquum hostem pro defensione sanctæ matris Ecclesiæ congregientem vidimus, ipsoque bellante, imo per ipsum Deo vincente, pravorum machinamenta ad nihilum redacta conspeximus. Et quia aquila ab acumine oculorum vocatur, et testante sacro eloquio thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis; recte per auream aquilam, quæ totam urbem alarum velamento obumbrare visa est, idem præclarus vir totius sapientiæ [thesauro] decoratus exprimitur; qui perspicaci et irreverberata cordis acie divina meditando, semper ad cœlestia per contemplationem volavit, et super Ecclesiam, magni Regis civitatem, quam contrariæ potestates impugnare nitentur, umbraculum paternæ protectionis longe lateque expandit, et consummato boni certaminis cursu, ad visionem Dei in sanctorum comitatu pervenit, sicut in Evangelio voce Dominica dicitur: *Ubi cunque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ.* Quia ubi ipse Redemptor noster est corpore, illuc procul dubio nunc colliguntur electorum animæ, et in futuræ resurrectionis gloria illuc quoque eorum colligentur et corpora. Hæc de somniorum interpretatione breviter diximus: nunc ad narrationis ordinem redeamus.

CAP. IV. — Quadam namque die cum mater ejus stipata civibus staret in ecclesia, sacræ missæ celebrationi interesse desiderans, sensit animam pueri quem gerebat in utero, venisse, et in eum Dei nutu cuncta moderantis intrasse, sicut postea ipse sanctus qui nasciturus erat, jam episcopus nobis gaudente referebat. Ex quo ostenditur eum a Deo electum existisse etiam antequam nasceretur, et animam procreati hominis non, ut quidam æstimant, a patre vel a matre existendi initium sumere, sed, ut vere et absque omni dubietate creditur, a solo Creatore vitalem spiritum vivificari, et singillatim unicuique dari. Nascitur ergo futurus Dei pontifex, et fonte baptismatis in Christo renatus, Adelwold a parentibus est appellatus, sanctique chrismatis unctione confirmatus, gratiæ Dei in omnibus commendatus.

CAP. V. — Accidit enim quadam solempni die, cum more solito nutrix illius ad ecclesiam pergere et orationi incumbere decrevisset, tam validam innundantis pluriæ tempestatem erumpere, ut extra loci limen, ubi in gremio tenens eundem infantem sederat, pedem movere non posset. Quæ dum mœrens amarissime fletet, eo quod votum

piæ devotionis so. vere nequiret, caput humiliter omnipotentem Dominum rogatura declinavit, et confestim divina miseratione consolari promeruit. Nam nullam molestiam procellosæ tempestatem sentiens, subito cum infantulo inventa est sedens in ecclesia quam adire disponebat, ubi solemnia missarum presbyter celebrabat: et quod nulla ratione credere potuisset ut fieret, factum vehementer expavit; et omnes hujus rei cognoscentes miraculum magnæ admirationis stupor invasit. Sicut enim propheta quondam ex Judæa repente sublatus, et in Chaldæa cum prandio depositus, sic beatus puer Adelwoldus sub momento cum nutrice in templo est præsentatus, ut sicut ille refecit congruo tempore Danielem prophetam in lacu leonum, sic iste millia populorum pasceret in Ecclesia sanctorum.

CAP. VI. — Igitur quotidiano profectû crevit puer bonæ indolis, et in ipsa mox pueritia sacris litterarum studiis traditus: ut qui aliis viam salutis erat ostensurus, ipse cum Maria secus pedes Domini humiliter sederet, et verbum ex ore illius salubriter audiret. Erat enim agilis natura atque acutus ingenio, ita ut quidquid majorum traditione didicerat, non segniter oblivioni traderet, sed tenaci potius memoriæ commendaret. Studebat etiam teneros pueritiæ annos morum honestatè et virtutum maturitate vincere, divinis semper obsequiis omnia membra sua mancipare, et ad Dei implendam voluntatem totam mentis suæ intentionem dirigere: sicque præceptis Christi muneribus recte vivendo gratias exhibere, ut ad majora percipiendâ dignus mereretur existere.

CAP. VII. — Cumque florentis adolescentiæ contingeret ætatem, præconium sanctæ conversationis ejus Ædelstano regi, filio prædicti regis Eadwardi, fama vulgante nuntiatum est, juvenemque festinanter accessiri præcepit, qui cum adductus staret in præsentia regis, invenit gratiam in conspectu ejus, et in oculis optimatum ejus; ibique individuo comitatu multum temporis agens in palatio, plura a sapientibus regis utilia ac proficua sibi didicit. Et demum jubente rege ab Ælfego Wintoniensi episcopo secundum morem ecclesiasticum prius ad clericatus officium tonsoratus, ac deinde paucis labentibus annorum curriculis in gradum sacerdotalem consecratus est.

CAP. VIII. — Ipse enim beatæ recordationis Pater Elfegus, inter cætera sibi collata spiritualium charismatum dona, prophetiæ spiritu pollebat et contigit eum ordinasse in ipso tempore simul Dunstanum et Adelwoldum, et quemdam, Edelstanum vocabulo, qui postmodum monachilem habitum deserens apostata finetenus perduravit. Completa autem missarum celebratione sanctus antistes Elfegus sibi adherentes ita alloquitur: « Hodie coram Deo tribus viris manus imposui, eosque in sacerdotii ordinem consecravi: quorum duo ad episcopalem pertingent apicem, unus quidem primum in civitate Wigornensi, deinde in Cantia, quæ est metropolis

Ecclesie gentis Anglorum; alter vero mihi quandoque successurus est in pontificii dignitatem, tertius autem per lubrica voluptatum blandimenta miserabili sine tabescet. » Tunc Edelstanus interrogavit sanctum antistitem propinquum suum dicens: « Num mihi continget esse unum ex duobus qui episcopali cathedra sublimandi sunt? » Cui respondit antistes: « Non erit tibi pars neque sors in eo quem præfatus sum ordine; sed neque in ea sanctitate, quam in hominum conspectu videbaris inchoasse, permansurus es. » Cujus prophetiæ verba quam veraciter essent prolata rei probavit eventus. Nam duo (sicut dicit Scriptura: *Justus justificetur adhuc, et sanctus santificetur adhuc*) ad pontificatus honorem pervenerunt, tertius vero juxta terribilem prioris sententiæ comminationem quæ dicit: *Qui in sordibus est sordescat adhuc*, in fetore luxuriæ vitam finivit.

CAP. IX. — Adelwoldus autem Christi famulus, nomine, mente et opere benevolus, arctam viam quæ ducit ad vitam recto itinere gradiens, quotidiana Deo cooperante studuit melioratione succrescere, dans operam diligenter doctrinis et exemplis Elfegi susceptoris et ordinatoris sui. Nam apud eum præcipiente rege, quo melius imbueretur, aliquandiu commoratus est, ac postmodum Glestoniam perveniens, magnifici viri Dunstani abbatis ejusdem monasterii discipulatu se tradidit. Cujus magisterio multum proficiens, tandem monastici ordinis habitum ab ipso suscepit, humilique devotione ejus regi mini deditus est. Didicit namque inibi liberalem grammaticæ artis peritiâ, atque mellifluam metricæ rationis dulcedinem; et more apis prudentissimæ, quæ solet boni odoris arbores circumvolando requirere, et jucundi saporis oleribus incumbere, divinorum carpebat voluminum flores. Catholicos quoque et nominatos studiose legebat auctores, insuper vigiliis et orationibus perseveranter insistens, et abstinentia semetipsum edomans, et fratres semper ad ardua exhortans. Qui cum pro sanctitatis ab omnibus amaretur, et monasterii decanus ab abbate suo constitueretur; nullum elationis incurrit periculum, sed tantæ subjectis præbuit humilitatis exemplum, ut quotidiano manuum opere hortum excolendo laboraret, et fratribus ad prandium poma ac diversi generis legumina præpararet: ut post spiritualem animarum refectionem, corporum quoque necessaria ministraret, præ oculis semper retinens illud Dominicum: *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister; et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus; et illud: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, et coram Deo invenies gratiam.* Hæc et alia memoriæ commendans

(9) Is abbas Abandonensis Edredi privilegio pro monasterio Crulaudensi subscripsit anno 948 apud Ingulfum. Et tamen in Monastici Anglicani tomo I, pag. 16, col. 1, Abandonicæ abbas dicitur ordinatus anno 954; an legendum 944? *Viros monasticæ disci-*

plinae exquisite callentes, ex Corbeiensi Gallicæ cœnobio accersisse dicitur Ethelwoldus apud Harsfeldium sæculi x, cap. 9; consule Monastici tomi I, pag. 97.

A Scripturæ testimonia, per disciplinam subditos et per humilitatem custodiebat semetipsum.

CAP. X. — Contigit interea victoriosissimum regem Ædelstanum, quarto anno postquam hostilem paganorum exercitum maxima strage peremit, obisse, et fratrem ejus Eadmundum pro eo regni gubernacula suscepisse. Cui post annos sex et dimidium crudeliter interempto successit in regnum frater ejus Eadredus, qui erat veteris cœnobii in Wintonia specialis amator atque defensor, ut testantur ea quæ ipso jubente fabricata sunt ornamenta, magna scilicet aurea crux, altare aureum, et cætera quæ larga manu benignus illuc ad honorem beatorum apostolorum Petri et Pauli direxit, ibique æternaliter ad Dei laudem et gloriam conservari præcepit: qui etiam si vita comes fieret, orientalem porticum ejusdem Wintoniensis ecclesiæ deauratis imbricibus adornare disposuit. Cujus regni tempore vir Domini Adelwoldus adhuc cupiens ampliori Scripturarum scientia doceri, et monastica religione perfectius informari, decrevit ultra marinas adire partes. Sed venerabilis regina Eadgiw, mater regis memorati, prævenit ejus conamina, dans consilium regi ne talem virum sineret egredi de regno suo, insuper asserens tantam in eo fuisse Dei sapientiam, quæ et sibi et aliis sufficere posset, quamvis ad alienæ patriæ fines ob hanc causam minime tenderet.

CAP. XI. — Quibus auditis delectatus rex, magnam circa Dei famulum cœpit habere dilectionem, placuitque ei, suadente matre sua, dare sancto viro quemdam locum vocabulo Abbandum, in quo modicum antiquitus monasteriolum, sed erat tunc neglectum ac destitutum, vilibus ædificiis consistens, et quadraginta tantum mansos possidens; reliquam vero præfati loci terram, quæ centum cassatorum lustris hinc inde gyratur, regali dominio subjectam rex ipse possidebat. Factumque est, consentiente Dunstano abbate, secundum regis voluntatem, ut vir Dei Adelwoldus prænotati loci susciperet (9) curam, quatenus in eo monachos ordinaret regulariter Deo servientes. Venit ergo servus Dei ad locum sibi commissum: quem protinus secuti sunt quidam clerici de Glestonia, scilicet Osgarus, Foldbirhtus Friwegarus, et Ordbirhtus de Wintonia, et Eadricus de Lundonia, ejus discipulatu se subdentes. Congregavitque sibi in brevi spatio gregem monachorum, quibus ipse abbas jubente rege ordinatus est. Dedit etiam rex possessionem regalem, quam in Abandonia possederat, hoc est centum cassatos cum optimis ædificiis, abbati et fratribus ad augmentum quotidiani victus, et de regio thesauro suo multum eos in pecuniis juvit; sed mater ejus largius solatia munerum eis direxit. Tantamque gratiam Dominus sibi servientibus contulit, ut ad præfatum cœnobium,

plinae exquisite callentes, ex Corbeiensi Gallicæ cœnobio accersisse dicitur Ethelwoldus apud Harsfeldium sæculi x, cap. 9; consule Monastici tomi I, pag. 97.

quod antea rebus erat pauperrimum, omnes simul divitiæ putarentur affluere, et sic cuncta prosperis successibus occurrere, ut palam sententiæ Dominicæ promissio impleri videretur, qua dicitur: *Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis.*

CAP. XII. — Venit ergo rex quadam die ad monasterium, ut ædificiorum structuram per seipsum ordinaret; mensusque omnia fundamenta monasterii propria manu, quemadmodum muros erigere decreverat, rogavitque eum abbas in hospitio cum suis prandere. Annuit rex illico, et contigit adesse sibi non paucos optimatum suorum venientes ex gente Nordanhimbrorum, qui omnes cum rege adierunt convivium. Lætatusque rex et jussit abunde propinare hospitibus hydromellum [*al. medonem*], clausis diligenter foribus, ne quis fugiendo potationem regalis convivii deserere videretur. Quid multa? hauerunt ministri liquorem tota die ad omnem sufficientiam convivantibus; sed nequivit ipse liquor exauriri de vase, nisi ad mensuram palmi, in ebrietate suatim Nordanhimbris, et vesperi cum lætitia recedentibus.

CAP. XIII. — Non tamen cœpit Adelwoldus abbas designatum sibi opus ædificare in diebus Eadredi regis, quia rex idem celeriter ex hac vita migravit die ix Kal. Decembris. Sed regnante glorioso rege Eadgaro, insigni et clementissimo, præpotente ac invictissimo regis Eadmundi filio, honorabile templum in honore sanctæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ in eodem construxit loco, et consummavit, quod usque in hunc diem visu melius quam sermone ostenditur.

CAP. XIV. — Circa hæc tempora eligitur abbas Dunstanus ad episcopatum Wigornensis Ecclesiæ, juxta prophetiam sancti Elfegi episcopi, sicut supra tetigimus. Et post aliquot annorum curricula factus archiepiscopus, mansit in Cantia triginta et septem annis, quasi columna immobilis, doctrina et actione præcipuus, angelico vultu decorus, eleemosynis et prophetia præpollens: ad cujus tumbam cœlestia sæpe fieri miracula audivimus. Adelwoldus autem misit Oscarum monachum trans mare ad monasterium sancti Patris Benedicti Floriacense, ut regularis observantiæ mores illic disceret, ac domi fratribus docendo ostenderet quatenus ipse normam monasticæ religionis secutus, et una cum sibi subiectis devia quæque declinans, gregem sibi commissum ad promissam cœlestis regni patriam perduceret. In qua congregatione erat quidam frater Elfstanus nomine, simplex et magnæ obedientiæ vir, quem abbas jussit prævidere cibaria artificum monasterii, cui servitio ipse devotissime se subdens, coxit carnes quotidie, et operariis sedulus ministrabat, focum accendens, et aquam apportans, et vasa denuo sponte emundans, existimante abbate hoc illum cum solatio

et juvamine alterius ministri peragere. Accidit namque quadam die, dum abbas more solito peragraret monasterium, ut aspiceret illum fratrem juxta fervens caldarium, in quo victualia præparabat artificibus, et intrans vidit omnia vasa mundissima, ac pavementum scopatum, dixitque ad eum hilari vultu: O mi frater Elfstane, hanc obedientiam mihi furatus es, quam me ignorante exerces. Sed si talis miles Christi es, qualem te ostendis, mitte manum tuam in bullientem aquam, et unum frustum de imis mihi impiger attrahe; qui statim sine mora mittens manum suam ad imum lebetis, abstraxit frustum fervidum, non sentiens calorem ferventis aquæ. Quo viso, abbas jussit frustum deponi, et nemini hoc indicare viventi. Illum vero fratrem postmodum abbatem vidimus ordinatum, qui etiam deinde pontificali honore sublimatus, Ecclesiæ Wiltuniensi est prælatus, et beato sine (10) in Domino consummatus.

CAP. XV. — Erat namque sanctus Adelwoldus ecclesiarum ac diversorum operum magnus ædificator, et dum esset abbas, et dum esset episcopus. Unde tetendit ei communis adversarius solitas suæ malignitatis insidias, ut eum, si ullo modo posset, exstingeret. Nam quadam die, dum vir Dei in structura laboraret, ingens postis super eum cecidit, et in quamdam foveam dejecit, confregitque pene omnes costas ejus ex uno latere, ita ut nisi fovea illum susciperet, totus quassaretur.

CAP. XVI. — Convaluit tamen vir sanctus de hac molestia, Dei omnipotentis adjuvante gratia, et elegit eum Eadgarus felicissimus Anglorum basileus ad episcopatum Wintoniensis Ecclesiæ, antequam ecclesia præfati cœnobii dedicaretur. Et jubente rege, consecravit illam Dunstanus archiepiscopus Dorobernensis Ecclesiæ, anno Dominicæ incarnationis nongentesimo sexagesimo tertio, sub die tertio Kalendarum Decembrium, in vigilia sancti Andreæ apostoli, quæ tunc habebatur in Dominica prima Adventus Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi. Erant autem tunc in veteri monasterio, ubi cathedra pontificalis habetur, canonici nefandis scelerum moribus implicati, elatione et insolentia atque luxuria præventi, adeo ut nonnulli eorum dedignantur missas suo ordine celebrare, repudiantes uxores quas illicite duxerant, et alias accipientes, gulæ et ebrietati jugiter dediti. Quod minime ferens sanctus vir Adelwoldus, data licentia a rege Eadgaro, expulit citissime detestandos blasphematores Dei de monasterio; et adducens monachos de Abbandonia locavit illic, quibus ipse abbas et episcopus exstitit.

CAP. XVII. — Accidit autem Sabbato in capite Quadragesimæ (11), dum monachi venientes de Abbandonia starent ad ingressum ecclesiæ, clericos missam finire. Communionem canendo: *Servite Domino in timore, et exsultate ei cum tremore; apprehendite*

(10) Eadem totidem verbis, nec plura refert Willelmus Malmesburiensis in lib. II de Pontificibus Anglorum, cap. 4

(11) Vides caput Quadragesimæ etiam tunc initum a Quadragesimæ Dominica prima, in qua hæc antiphona ad missæ communionem legitur,

discipulam ne pereatis de via justa, quasi dicerent: A Nos nolumus Deo servire, nec disciplinam ejus servare, vos saltem facite, ne sicut nos pereatis de via, quæ custodientibus justitiam regna facit aperiri cœlestia. Quo audito fratres gavisii sunt, intelligentes a Domino suum iter esse prosperatum, et Dei nutu hunc psalmum propter illorum præsentiam fuisse decantatum, moxque Davidicum ad se traxerunt imperium, Osgaro exhortante eos atque dicente: Cur foris moramur? faciamus sicut hortantur nos canonici, ingrediamur, et per viam justitiæ gradientes, Domino Deo nostro cum timore et exultatione famulemur, ut cum exarserit in brevi ira ejus, mereamur esse participes illorum de quibus subjungitur: *Beati omnes qui confidunt in eo.*

CAP. XVIII. — Misit quoque rex illuc cum episcopo quemdam ministrorum suorum famosissimum, cui nomen erat Vulfstan Ætzelham (12), qui regia auctoritate mandavit canonicis, ut unum de duobus eligerent, aut sine mora dare locum monachis, aut suscipere habitum monachalis ordinis. At illi nimio pavore conterriti, et vitam execrantes monasticam, intransibus monachis illico exierunt; sed tamen postmodum tres ex illis ad conversionem venerunt, scilicet Eadsinus, Vulsinus, et Wilstanus presbyter. Qui cœnobium, quod expulsi reliquerant, humili corde repetentes, Christi jugo colla subdiderunt. Nam hæcenus ea tempestate non habebantur monachi (13) in gente Anglorum, nisi tantum qui in Glestonia morabantur et Abbandonia.

CAP. XIX. — Deinde cum prædicti fratres in Veteri cœnobio regularis vitæ normam servare cœpissent, et illuc multi ad Dei famulatum senes conversi, juvenes adducti, et parvuli oblato confluerent; ex invidia clericorum datum est episcopo venenum bibere in aula sua cum hospitibus prandenti, omnemque eis humanitatem exhibenti, quatenus illo extincto servos Dei expellerent, rursusque in unum congregati pristinis libere frui flagitiis potuissent. Erat namque ei moris statim post tres aut quatuor offulas modicum quid bibere: bibitque nesciens apportatum sibi venenum totum quod erat in calice, et statim in pallorem facies ejus immutata est, et viscera illius nimium vi grassantis veneni cruciabantur. Surrexit autem vix a mensa exiens ad lectulum, serpsitque venenum per omnia membra ejus, jam instantem minitans sibi mortem. At ille tandem recogitans, cœpit exprobrare semetipsum, dixitque ad animum suum: Ubi est modo fides tua? Ubi sunt cogitationes sensus tui? Nonne verba Christi vera sunt et fidelia, quibus in Evangelio pollicetur dicens: *Et si mortiferum quid biberint credentes, non eis no-*

cebit? Nonne ipse qui hæc loquitur præsens est divinitate, licet absens sit corpore? Ipse procul dubio, ipse hoc veneni virus in te evacuare potest, qui semper omnia potest. His et hujuscemodi verbis accensa fides in eo, omnem lethiferum haustum quem biberat exstinxit, furentisque veneni dolore fugate surrexit, abiens ad aulam hilari vultu, nulla penitus signa palloris se intuentibus ostendens, nec quidquam mali suo venefico reddens, sed ei quod deliquit ignoscens. Sicque Dei virtute dissipatum est malignum consilium clericorum, qui videntes suam nihil prævalere nequitiam, tandiu per diversas gentis Anglorum provincias huc illucque dispersi sunt, quousque vitam finierunt.

CAP. XX. — Exinde Christi aquila antistes Adelwoldus expandit aureas alas suas, et annuente rege Eadgaro canonicos expulit de Novo monasterio, illucque monachos introduxit regulariter conversantes. Edelgarum autem discipulum suum ordinavit illis abbatem, qui postmodum provinciæ australium Saxonum episcopus, ac deinde sancto Dunstano ad cœlestia regna translato, Cantuariorum archipræsul effectus est.

CAP. XXI. — In Abbandonia vero Osgarum pro se constituit abbatem, ditatusque est locus ille sexcentis et eo amplius cassatis, insuper et æternæ libertatis suffultus privilegiis, divina simul et regia auctoritate conscriptis; quæ laminis aureis sigillata, inibi usque hodie conservantur.

CAP. XXII. — In tertio quoque Wintoniensi cœnobio (14), quod anglice *Nunnamenster* appellatur, in honore semper virginis Mariæ Deo consecratum, mandras sanctimonialium ordinavit, quibus matrem, de qua superius paululum tetigimus, Etheldridam præfecit, ubi regularis vitæ norma hæcenus observatur.

CAP. XXIII. — Nec solum in finibus occidentalium Saxonum, verum etiam in remotis partibus Britannicæ, sanctus antistes Adelwoldus ad Dei omnipotentis servitium monachos aggregare curavit. Est enim quædam regio famosa in provincia orientalium Anglorum sita, paludibus et aquis in modum insulæ circumdata, unde et a copia anguillarum quæ in eisdem paludibus capiuntur, *Elige* nomen accepit. In qua regione locus omni veneratione dignus habetur, magnificatus nimirum reliquiis et miraculis sanctæ Etheldridæ (15) reginæ et perpetuæ virginis ac sororum ejus; sed in ipso tempore erat destitutus et regali fisco deditus. Hunc ergo locum famulus Christi pro dilectione tantarum virginum magnopere venerari cœpit, datoque pretio non modicæ pecuniæ, emit eum rege Eadgaro, constituens monasterio S. Dionysii et Martiniano alibi observavimus.

(14) S. Eadburgæ filæ Eduardi regis corpus sacrum ibi requiescere legitur in Monastici Anglicani tomo I, pag. 52.

(15) S. Etheldritæ acta dedimus in sæculo II ad annum 679, ubi de Eliensi monasterio actum est,

(12) Ælfrico: « Misit quoque rex quemdam ministrorum suorum famosissimum, Wolfstanum vocabulo, cum episcopo qui regia auctoritate. » etc.

(13) Spelmannus in tomo I Conciliorum pag. 434, ubi similia refert, id interpretatur de monachis regularibus, non de sæcularibus seu vitæ solutioris, quos in aliis locis existisse, et præ canonicis sæcularibus habitos fuisse constat, ut de Gallicanis in

in eo monachorum gregem non minimum. Quibus ordinavit abbatem Brithnodum præpositum suum, et ejusdem loci situm monasterialibus ædificiis decentissime renovavit, eumque terrarum possessionibus affluentissime locupletatum et æternæ libertatis privilegio confirmatum omnipotenti Domino commendavit.

CAP. XXIV. — Alterum quoque locum in regione Girviorum pretio obtinuit a rege et nobilibus terræ, positum in ripa fluminis *Nen*, cui lingua Anglorum quondam *Medeshamstede* (16) nomen imposuit, nunc autem consueve *Burh* appellatur. Cujus loci basilicam congruis domorum structuris ornatam et terris adjacentibus copiose ditatam, in honore beati Petri principis apostolorum consecravit, ibique simili modo catervam monachorum coadunavit. Ealdulfum (17) vero monachum suum eis præfecit abbatem; qui post excessum domini Oswaldi pontificis Ecclesiæ Eburacensis archiepiscopatum suscepit. Tertium nihilominus acquisivit pretio locum, juxta crepidinem prædicti fluminis situm, qui propter spineta circumquaque succrescentia *Thornig* (18) solito nuncupatum anglice vocabulo, quem pari conditione monachis aptissimum delegavit. Rectorem quoque illis et abbatem Godemannum præposuit, constructumque monasterium in honore Dei genitricis et virginis Mariæ dedicavit, et honorum omnium possessione gratulanter ditavit.

CAP. XXV. — Erat autem vir Dei Adelwoldus ad secreta Eadgari incliti regis sermone et opere magnifice pollens, in plerisque locis ecclesias dedicans, et ubique Evangelium Christi prædicans, juxta admonitionem Isaïæ prophetæ dicentis: *Clama, ne cesses, quasi tuba exulta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum.*

CAP. XXVI. — Cujus prædicationem maxime juvit sanctus antistes Suvithunus, eodem tempore cælestibus signis declaratus, et infra templi regiam gloriosissime translatus, ac decentissime collocatus. Ideoque gemina simul in domo Dei fulsere luminaria, candelabris aureis superposita: quia quod Adelwoldus salubri verborum exhortatione prædicavit, hoc Suvithunus gloriosa miraculorum exhibitione ad laudem nominis Christi mirifice decoravit.

CAP. XXVII. — Sicque factum, consentiente rege, ut partim Dunstani consilio et actione, partim Adelwoldi sedula cooperatione, monasteria ubique in gente Anglorum quædam monachis, quædam sanctimonialibus constituerentur sub abbatibus et abbatissis regulariter viventibus. Circumivitque famulus

Christi Adelwoldus singula monasteria, mores instituens, obediens ut in bono proficerent verbis admonendo, et stultos ut a malo discederent verberibus acriter corrigendo.

CAP. XXVIII. — Erat namque terribilis ut leo discolis et perversis; humilibus vero et obedientibus se quasi agnum mitissimum exhibebat, ita serpentinæ prudentiæ temperans severitatem, ut columbinæ simplicitatis non amitteret lenitatem. Quem si quando zelus rectitudinis cogeret, ut jura disciplinæ subjectis imponeret; furor ipse non de crudelitate, sed de amore processit; et intus paterna pietate dilexit, quos foris quasi insequens castigavit. Pater erat et pastor monachorum, pervigil procurator sanctimonialium et protector virginum; viduarum consolator, peregrinorum susceptor, Ecclesiarum defensor, errantium corrector, pauperum recreator, pupillorum et orphanorum adjutor; quod plus implevit opere, quam nostra parvitas sermone possit evolvere (19).

CAP. XXIX. — Accidit enim quodam tempore, ut acerba fames universam Britannicæ regionem vehementer premeret, et inopiæ magnitudo plerosque dira clade exstingueret. Vir autem Domini misertus super turbam fame valida pereuntium, omnem pecuniæ portionem quam habebat, in usus pauperum expendit. Cumque pecunia deficeret, tolli jussit ornamenta quæque et argentea vasa perplurima de thesauris ecclesiæ, eaque præcepit minutatim confringi, et in pecunias redigi. Intimo cordis suspirio sic protestabatur, se æquanimiter ferre non posse muta metalla integra perdurare, hominem vero ad imaginem Dei creatum, et pretioso Christi sanguine redemptum mendicitate et inedia perire. Emptis ergo cibis sustentavit innumerabilem multitudinem egenorum, qui periculum famis evadere cupientes, ad eum undique confugerant, et eos qui semineces in plateis et compitis omni solatio destituti jacebant, refocillando sublevavit, ab ipsis faucibus mortis eripiens miseros, præbens quoque cibaria quotidiana singulis: donec misericordiæ Dei de cælo in terram prospiceret, et humano generi solita pietate subveniens malum inopiæ temperaret. In cujus pietatis opere sectatus imitabile exemplum beati Laurentii levitæ et martyris, qui, instante persecutionis tempore, thesauros et facultates Ecclesiæ dispersit deditque pauperibus, ut justitia ejus maneret in sæculum sæculi, et cornu ejus exaltaretur in gloria.

CAP. XXX. — Verum quia Dominus, sicut Scriptura dicit, quem diligit corripit, et omnem filium

(16) De hoc monasterio agri Huntendoniensis lege Willelmum Mal-esburiensem in lib. iv, De pontificibus, ubi de episcopis Dorcestrensibus, et sæculum ii Benedictinum, pag. 756.

(17) De eo vide Observationes prævias ad acta S. Oswaldi episcopi infra.

(18) De Thorneiensi monasterio actum est supra in Observationibus præviis.

(19) Post hæc Ælfricus, omisso sequenti capitulo,

ita subdit: « Infirmabatur sæpe in visceribus et crucibus, insomnes noctes ex dolore ducens; et in illis, licet pallidus, tamen quasi sanus ambulans. Minime tamen esu carniū quadrupedum aut avium usus est nisi semel, » etc., ut infra in capite 30. At hujus capitis 29 summan refert Willelmus Malmesburiensis, qui proinde hoc auctore usus est.

quem recipit flagellat; vir Dei infirmabatur frequenter in visceribus, morbumque tumoris sustinebat in cruribus. Noctes plerumque ducebat insomnes præ dolore; et die, licet pallidus, tamen quasi sanus et nil molestiæ sentiret ambulabat, memor apostolicæ consolationis qua dicitur, quia *virtus in infirmitate perficitur*, et rursum: *Quando enim infirmor, tunc fortior sum et potens*, et iterum: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi*. Et quamvis acri pulsaretur molestia, minime tamen esu carniū quadrupedum aut avium usus est, nisi semel, cogente maxima infirmitate per tres menses: (quod et fecit jussu Dunstani archiepiscopi) et iterum in infirmitate qua obiit.

CAP. XXXI. — Dulce namque erat ei adolescentes et juvenes semper docere, et Latinos libros Anglice eis solvere, et regulas grammaticæ artis ac metricæ rationis tradere, et jocundis alloquiis ad meliora hortari. Unde factum est, ut per plures ex discipulis ejus fierent sacerdotes atque abbates, et honorabiles episcopi, quidam etiam archiepiscopi in gente Anglorum.

CAP. XXXII. — Placuit inter hæc omnipotenti Deo, ut cœlesti etiam monstraretur indicio, quod ei beneplacitum esset habitare in sancto suo. Nam cum iter quoddam sacer antistes ageret, ut in agro Dominico semen verbi Dei spargeret; contigit (20) clericum ejus, cui sanctum chrisma fuerat designatum, minus olei quam necessitas posebat accepisse, et hoc parum quod acceperat in ipso itinere perdidisse. Cumque Christi famulus ad destinatum pervenisset locum, post missæ celebrationem, postque dulcia sanctæ prædicationis alloquia, jussit ex more ad confirmandos pueros oleum sibi exhibere. Sed clericus qui ampullam se secum ferre aestimabat, repente quod eam perdidisset agnovit. Turbatus ergo celerrime repetiit iter unde venerat, et diligenter huc illucque circumspiciens, invenit ampullam chrisomatis in via jacentem oleo plenam, cujus medietas quidem paulo ante quidquam liquoris habuerat. Qua assumpta, cum timore et gaudio magno reversus est sancto antistiti satisfaciens, et cœlestis stillicidii miraculum veraci relatione pandens. Quod Dei nutu gestum esse probatur, ut qui Spiritus sancti gratia perfundebatur, ejusque unctione corda et facies multorum exhilarabat; ipse non solum interiorius, sed etiam exteriorius oleo supernæ lætitiæ remuneraretur.

CAP. XXXIII. — Quidam monachus (21) sub ejus magisterio degebat, qui dæmonico instinctu furti reatum perpetravit. Unde et omnem congregationem magna tristitia dolor invasit, dum quisque subjectus ab altero fratre geri putaret, quod se nequaquam fecisse procul dubio scivit. Pro qua re sanctus an-

(20) Ælfrico: « Contigit aliquando clericum ejus, cui designatum erat ampullam ejus ferre, minus olei accipere, etc., quæ nec medietatem antea habuerat. » Mos erat quondam episcopis, ut nunquam sine chrismate proficiscerentur. Concilium Arausicanum I, can. 2, « Nullus ministrorum, qui baptizandi recipit

listes in conventu fratrum modestam correptionem mandavit, ut si quis furti illius sibi conscius esset, rem quam abstulerat quantocius cum Dei benedictione redderet, aut in tali loco eam projiceret, ubi inveniri potuisset. Ille vero frater obstinato corde seipsum induravit, et mandatum viri Dei servare neglexit. Transactis itaque tribus diebus et tribus noctibus, cum res furata minime esset inventa, locutus est vir sanctus in capitulo coram omni multitudine fratrum, terribili indignatione et comminatione inquit: « Noluit sacrilegus ille pecuniam quam furatus est reddere cum benedictione sicut jussimus; reddat eam modo cum Dei omnipotentis maledictione, et sit ipse ligatus non solum in anima, sed etiam in corpore nostra auctoritate. Quid multa? » dixerunt fratres: Amen. » Et ecce monachus ille sedens invisibiliter ligabatur, brachiis sibi invicem adhærentibus sub cuculla sua, mansitque stupidus, cogitans quid agere deberet. Omnia tamen reliqua membra sua mobilia et ad usum apta habebat, exceptis brachiis, quæ vir sanctus auctoritate sibi a Deo collata ligavit, et inutilia reddidit. Tandem finito capitulo surrexit, miser ille sic ligatus, et exiens post sanctum episcopum confessus est ei secreto se fuisse reum; seque latrocinii perpetrasse reatum; nihil tamen ei de ligatione, qua tenebatur astrictus, indicans. Episcopus autem videns eum nimio terrore correptum, sicut ei moris erat pœnitentibus et flentibus clementer ignoscere, et misericordiæ visceribus condolere, blando sermone respondit: « Modo saltem bene fecisti, licet sero confitendo peccatum tuum: habeas nunc nostram benedictionem. » Et statim soluta sunt brachia illius episcopo nesciente. At ille exiens inde vehementer gavisus est, narravitque per ordinem de sua ligatione et solutione cuidam fratri nomine Wlfgaro [al. Wlvaro], qui admonuit hoc magis silentio esse celandum, et congruo postmodum tempore detegendum. Qua ex re datur intelligi, cujus meriti vir iste fuerit ante Dominum, qui solo sermone tantam virtutem, licet nesciens, ostendit. Nam quia pastorem sancti regiminis curam fide et moribus digne custodivit, profecto beati Petri principis apostolorum vicem, ligando atque solvendo obtinuit.

CAP. XXXIV. — Igitur cum vir Dei magno conamine veterem renovare decrevisset ecclesiam, jussit fratres frequenter laboribus una cum artificibus et operariis insistere, quibus certatim laborantibus, opus ædificii paulatim in sublime excrevit, plurimis hinc inde suffultum oratoriis, in quibus sanctorum venerantur suffragia cunctis fideliter accedentibus profutura. Contigit autem quadam die, dum fratres starent ad summum culmen templi cum cæmentariis, ut unus eorum, Godus nomine, caderet a summis officium sine chrismate usquam debet progredi. » Lege præfationem Sæculi I, num. 101.

(21) Ælfricus: « Quidam monachus sub eo degens, Eadwinus nomine, marsupium cujusdam hominis instinctu dæmonico furatus est, » etc.

usque ad terram. Qui mox ut terram attingit, incolumis surgens stetit, nil mali passus de tanta ruina: seque crucis signaculo benedixit, admirans quid ibi ageret, vel qualiter illuc venerit. Et cunctis qui aderant videntibus, ascendit ad locum ubi antea steterat; et accipiens trullam, operi quod inchoaverat, diligentius insistebat. Cui ergo hoc miraculum ascribendum est, nisi illi, cujus jussu ad opus obedientiæ exivit? qui idcirco lædi non potuit, quia hunc in casu suo viri Dei meritum portavit, et a periculo ruinæ incolumem protexit.

CAP. XXXV. — Tempore quodam hiemali cum fratres secundum regulæ edictum temporius ad vigiliis surgerent (*Regulæ S. Bened. cap. II*), et nocturno intervallo psalmodiæ et lectioni inservirent; quidam monachus, nomine Teodricus, ad Dei hominem perrexit, volens indicari de quadam necessitate ei indicare, eumque luminis candelabrum manu tenentem reperit et legentem, et sedula agilitate palpebrarum seniles obtutus acuentem: ibique diutius stetit, attendens quam studiose oculos paginæ infingeret. Surrexit tandem vir sanctus a lectione, et ille frater residens accepit candelam, cœpitque legere, probans utrum et ipse posset oculos suos sanos ad legendum tam diligenter acuere, sicut episcopum suos caligantes fecisse viderat. Sed illa temeritas non impune evenit illi. Nam sequenti nocte, cum membra sopori dedisset, apparuit ei quidam vultu incognitus, terribili comminatione dicens ad eum: «Qua temeritate præsumpsisti exprobrare episcopum præterita nocte in legendo?» Cumque tremefactus se hoc fecisse negaret, ille torvis in eum intuens luminibus: «Non potes, inquit, me fallendo ludere, sicut æstimas: sed hoc signum tuæ præsumptionis habeas.» Et hæc dicens incussit violenter ictum oculis ejus digito suo, statimque dolor oculorum validus secutus est, qui eum multis diebus vehementer affligebat, donec satisfactione culpam deleteret, quam in sanctum virum incaute commisit.

CAP. XXXVI. — Item accidit cum famulus Christi nocturno tempore lectioni operam daret, eum ob nimiam vigilantiam obdormisse, et candelam ardentem de candelabro super librum in quo legerat cecidisse. Quæ tandiu ardens super folium jacebat, donec unus frater, nomine Leofredus, adveniret. Qui festinus accepit candelam adhuc flammantem de libro, et intuitus aspexit favillas ipsius candelæ per multas lineas jacentes, et exsufflans eas invenit paginam illæsam. Qua in re meritum sancti viri patuit, quia ardentem candelam flamma consumpsit, et tantum vim virtutis suæ ne paginam læderet amisit.

CAP. XXXVII. — Hæc Christo largiente breviter retulimus; ut et præsentibus et futuris quosque fideles

(22) Id commemorat Willelmus Malmesburiensis in lib. II de Pontificibus Anglorum.

(23) Ælfricus inde cæteris omissis sancti obitum ita præstringit: «Obiit autem vigesimo secundo

ad amorem et reverentiam tanti Patris humili devotione incitaremus. Cæterum non facile nobis occurrat explicare, quanta vel qualia sanctus Adelwoldus sustinuerit pro monachorum defensione pericula, aut quam benigno diligebat affectu studiosos et obedientes fratres, aut quantum in structura monasterii elaboraret ecclesiam reparando aliasque domos ædificando; aut quam pervigil erat in orationibus, et quam devote hortabatur fratres ad confessionis remedium, aut quam multa millia animarum diabolo subtraxerit, easque Deo redditas cœlo intulerit. Sed ex his paucis plura cognosci possunt, quæ a nobis enarrari nequeunt (22).

CAP. XXXVIII. — Oportebat namque impleri somnium, quod sacer Dunstanus ille gloriosus et angelicus Anglorum gentis archiepiscopus olim de eo se vidisse perhibebat. Nam cum esset abbas monasterii Glestoniensis, et sub ejus regimine militaret omnipotentis Dei famulus Adelwodus, sicut supra narravimus, vidit in somnis extra dormitorium positus, quasi quamdam miræ celsitudinis arborem, quæ ramos suos expandere visa est ad orientem et occidentem, septentrionem et meridiem, super universam Britannicam regionem vasta longitudine et latitudine extensa. Cujus arboris rami innumeris erant majoribus atque minoribus cucullis (23) onusti, ipsa vero arbor in summo cacumine gestabat unam prægrandem cucullam, quæ manicarum velamento supereminens protegebat cæteras, et ingenti proceritate supergrediens universas, ipsum contingebat cœlum. Vir autem Domini, Dunstanus, super tali visione vehementer attonitus, interrogabat hæc sibi demonstrantem canis angelicis decoratum presbyterum dicens: «Quæso, venerande senior, quæ est hæc robusta et sublimis arbor, cujus rami longe lateque expansi tam innumerales cucullas sustinere cernuntur.» Cui ille respondit: «Arbor hæc quam vides, abba Dunstane, situm designat hujus insulæ: magna autem cuculla, quæ in hujus arboris summitate erigitur, ipsa est monachi tui Adelwoldi, quæ in hoc monasterio devote Christo famulatur; reliquæ vero cucullæ, quibus hi rami videntur onusti, multitudinem designant monachorum, qui ejus eruditione sunt instruendi, et undique in hac regione ad omnipotentis Dei servitium congregandi; ejusque ducatu perventuri sunt ad gloriam regni cœlorum, et ad societatem cum Christo regnantium spirituum beatorum.» Quo accepto responso, vir sanctus evigilat, visionem tacitus secum considerans, eamque postmodum fideli relatione fidelibus indicans. Quæ succedente tempore fama vulgante multis innotuit, et tandem ad nostram quoque parvitalis notitiam pervenit.

CAP. XXXIX. — Nec minus et aliud oportebat impleri somnium, quod ipse vir Dei sanctus Adelwoldus de se nobis quadam vice referebat, inquiens:

«anno sui episcopatus, tertio Kalendas Augusti, regnante Ælredo rege Anglorum, sepultusque in ecclesia beatorum Petri et Pauli, etc.»

Putapam me stare juxta litus maris, ubi mihi videbatur adesse quædam maxima navis, in qua multitudo copiosa piscium, et maxime anguillarum conclusa tenebatur ab imo usque ad summum. Cumque mecum tacitus cogitarem, quid sibi vellet hoc somnium quod videbam, repente audivi vocem meo nomine me vocantem, mihi que dicentem: Adelwolde, Adelwolde, hoc tibi mandatum cœlitus a Deo missum est. Excita hos pisces quibus hæc navis quam cernis impleta est, et orationibus tuis effice ut sint homines, sicut antea fuerunt. Cujus jussioni mox ego obtemperans, steti pro eis ad orationem, et lacrymarum imbre perfusus, ingemiscens dixi: Domine Jesu, cui nihil est impossibile, respice propitius ad animas diabolica fraude deceptas, quæ a sensu humanæ rationis alienatæ sunt, et more bestiali in lubrico hujus sæculi cœno miserabiliter involvuntur. Ne, quæso, bone Jesu, permittas, ut de eis triumphans gloriatur humani generis inimicus, sed per tui sancti nominis omnipotentiam resuscitentur ad vitam, ut somnium æternæ mortis evadentes, te verum et unicum mundi Salvatorem cognoscant, et deinceps semper ad tranquillum salutis tuæ portum confugientes, ab omnibus mundi perturbationibus immunes existant, et sub tua gubernatione securæ permaneant. Tuum est enim, Christe, mortuos vivificare, et imaginem tuam quam creasti, in decorem suum pristinum reformare, qui venisti in hunc mundum peccatores salvos facere, et dira mortis supplicia passus in cruce, dignatus es fundere sanguinem tuum pretiosum pro salute omnium nostrum. Cum hæc et his similia orationis verba compuncto corde et spiritu humilitatis effunderem, ecce quos antea pisces in luto facis et in lacu miseriæ videram involutos, subito homines effectos et a morte resuscitados video: surrexitque de navi et perrexit festinanter ad terram copiosa hominum multitudo, quorum multos specialiter agnoveram: inter quos unus retrorsum cadens, iterum in anguillam versus est, illè videlicet Adelstanus, qui mecum presbyter quondam fuerat ordinatus, quem deinceps nullo modo excitare, nec ut homo fieret poteram efficere. Reliqui vero omnes unanimiter levaverunt vocem in cœlum, manibus plaudentes, et gratias omnipotenti Deo referentes, quia per ejus ineffabilem clementiam et per meæ parvitatæ adventum meruerunt a morte ad vitam revocari, et humanæ rationi quam amiserant restaurari. Ego autem gaudens in Domino, et congratulans illis evigilo, hancque visionem vobis, o filioli mei! idcirco refero, ut et vos cum bonorum operum cultu perseveretis in sancto proposito, quo per gratiam Dei possitis in eorum numero computari, qui mihi licet indigno commissi sunt, ut de sæculi hujus cœnulentæ voragine libenter et in æterna beatitudine sine fine salventur. Hæc quæ notavimus somnia tunc quidem visa sunt: sed ex eo tempore usque hodie impleri non cessant, dum quique divino ferventes amore, festinant mundum relinquere, cœnobialem vitam ducere; et dum

populares quique satagunt a malo declinare, et bonum facere, et humiliter Regi regum, Christo, colla subdere: quatenus et monachi simul et laici sequentes sancti Patris Adelwoldi vestigia, cœlestis regni sempiterna mereantur adipisci gaudia.

CAP. XL. — Anno Dominicæ incarnationis nonagesimo octogesimo, renovata et constructa est ecclesia Veteris cœnobii, novem pontificibus eam solemniter et cum magna gloria dedicantibus: quorum primi et præcipui arcem tenebant Dunstanus archiepiscopus, et ipse sanctus Adelwoldus episcopus, sub die XIII Kalendarum Novembrium, in præsentia regis Adelredi, et in conventu omnium pene ducum, abbatum, comitum primorumque optimatum universæ gentis Anglorum, qui eandem biduo cum omni gaudio celebraverunt dedicationem: de qua et nos in Domino congratulantes, hoc carmen cecinimus:

Præsul Adelwoldus sæcro spiramine plenus.
 Fecit ovans opera multa Deo placita.
 Istius antiqui reparavit et atria templi
 Mœnibus excelsis culminibusque novis.
 Partibus hoc Austri firmans et partibus Arcti,
 Porticibus solidis arcibus et variis.
 Addidit et plures sacris altaribus ædes,
 Quæ retinent dubium liminis introitum.
 Quisquis ut ignotis hæc deambulat atria plantis,
 Nesciat unde meat, quove pedem referat.
 Omni parte fores quia conspiciuntur apertæ,
 Nec patet ulla sibi semita certa viæ.
 Huc illucque vagos stans circumducit ocellos,
 Attica dedalei tecta stupetque soli.
 Certior adveniat donec sibi ductor, et ipsum
 Ducat ad extremi limina vestibuli.
 Hic secum mirans, cruce se consignat, et unde
 Exeat attonito pectore scire nequit.
 Sic constructa micat, sic et variata coruscat
 Machina, quæ veterem sustinet ecclesiam.
 Quam Pater ille pius summa pietate refertus,
 Nominis ad laudem celsitonantis heri
 Fulcivit, textit, dotavit, eamque sacravit,
 Et meruit templi solvere vota sui,
 Regis Edelredi facie præsentem modesti,
 In regni solio qui superest hodie.
 Illic pontifices aderant terni ter oyanter,
 Complentes sanctum rite ministerium.
 Quorum primus erat, vultu maturus et actu
 Canitie nivens Dunstan et angelicus.
 Hunc comitatus ovans Anglorum lucifer adstat,
 Domnus Adelwoldus corde benignivolus.
 Post alii septem, quorum hic sunt nomina scripta
 Carmine versifico cum pede dactylico.
 Elfstan, Edelgarus, rursusque Elfstanus et Æswig
 Ælfeh, Edelsinus, hic et Athulfus erat.
 Et tandem decimus Poca venit episcopus illuc,
 Nulla laboris agens, pocula multa bibens.
 Post alii plures aderant proceresque ducesque,
 Gentis et Anglorum maxima pars comitum.

Quos e concilio pariter collegerat illo.
 Quod fuerat vico regis in *Andeveran*,
 Idem pastor ovans ac sæpe canendus *Adelwold*,
 Sicut ei Domini gratia contulerat.
 Et celebrant cuncti solemnia maxima templi,
 Plaudentes Domino pectore laudifluo.
 Lætanturque bonis super omnibus ille benignus,
 Quæ statuit cunctis præsul opima dari,
 Fercula sunt admista epulis, cibus omnis abundat,
 Nullus adest tristis, omnis adest hilaris.
 Nulla fames, ubi sunt cunctis obsonia plenis,
 Et remanet vario mensa referta cibo.
 Pincernæque vagi cellaria sæpe frequentant,
 Convivasque rogant ut bibere incipiant.
 Crateras statuunt, et dulcia vina coronant,
 Miscentes potus potibus innumeris.
 Sicque dies alterque dies processit in hymnis,
 Et benedixerunt omnia corda Deum.
 Omnibus expletis tandem solemniter hymnis,
 Quos in honore Dei vox sonuit populi.
 Unusquisque suas alacer remeavit ad oras,
 In Domino gaudens pectore et ore canens.
 Nunquam tanta fuit talisque dicatio templi,
 In tota Anglorum gente patrata, reor,
 Qualis erat *Wenta* celebrata potenter in urbe
 In sancti Petri cœnobio Veteri.
 Quod Deus omnipotens sic protegat immaculatum,
 Hoc ut eo dignum jure sit hospitium.
 Et quicumque humiles hoc ingrediuntur asylum
 Exsulent plenæ participes veniæ.

Hæc de renovatione et dedicatione Veteris ecclesie edita, hic inserere opportunum duximus. Exinde superna pietas sancto pontifici tantam contulit gratiam, ut sublimes illi sæcularium potestatum principes, duces, tyranni, atque iudices, et omnis qui ei hactenus contrarii et in via Dei resistere videbantur, subito velut oves ex lupis efficerentur, et cum miro affectu venerarentur; ejusque genibus colla submittentibus, ad dexteram illius humiliter exosculantes, orationibus se viri Dei in omnibus commendarent.

CAP. XLi. — Eodem vero tempore quo sanctus antistes *Adelwoldus* de hac mortali vita erat exiturus, et laborum suorum præmia a Deo percepturus, venit ad villam quæ consueto nomine *Beaddington* appellatur, sexaginta millibus ab urbe *Wintonia* distans. Ibi ergo cum aliquandiu moraretur, acri cœpit infirmitate gravari; et sacrati olei liquore perunctus, Domini corporis et sanguinis perceptione exitum suum munivit. Sicque valescens, et dans pacem filiis suis, inter verba orationis spiritum cœlo reddidit in Kalendis Augusti, anno Domini incarnationis nongentesimo octogesimo quarto, episcopatus autem sui vicesimo secundo, regni moderamina gubernante *Ædelredo* rege Anglorum. Testati vero nobis sunt qui ibi præsentibus aderant, examine corpus sancti viri subita immutatione fuisse renovatum, lacteo candore perfusum,

A roseoque rubore venustum, ita ut quodam modo septennis pueri vultum prætere videretur, in quo jam quædam resurrectionis gloria per ostensionem mutatæ carnis apparuit. Jam vero dici non potest, quanta ad exsequias ejus hominum multitudo convenerit. Undique certatim ex vicinis oppidis et castellis simul in unum divites et pauperes, ultimum vale pastori suo dicturi confluerant. Omnes cum dolore et amaro animo sequebantur feretrum, incomparabili thesauro pretiosum, sacrosanctis Evangeliiis et crucibus armatum, palliorum velamentis ornatum, accensis luminaribus et hymnis cœlestibus atque psalmodiarum concentibus hinc inde vallatum. Quibus sequenti die *Wintoniam* ingredientibus obviam corpori tota simul civitas unanimiter occurrit. Hinc ejulantes turbas conspiceres monachorum; inde pallida agmina virginum; hinc audires in excelso voces psallentium clericorum; inde gemitum flentium pauperum, et ululatum vociferantium egenorum, qui pastoris sui præsentia se privari non sustinentes, dabant infinitos lacrymarum clamores ad cœlum. Perductus est ergo vir Dei cum cœlestibus exsequiis in ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli ad sedem suam episcopalem, et expletis vigiliarum missarumque solemnibus, sepultus est in crypta ad australem plagam sancti altaris, ubi eum requiescere debere, sicut ipse vobis retulit, olim sibi cœlitus ostensum est.

CAP. XLII. — Anno duodecimo post obitum gloriosi pontificis *Adelwoldi*, placuit supernæ dispensationi illum per cœlestia signa revelari, ejusque ossa de sepulcri munimine levari, ut lucerna quæ ad tempus sub modio latebat, super candelabrum poneretur, quatenus luceret omnibus qui in domo sunt. Est enim civitas quædam modica, commerciis abunde referta, quæ solito *Weallingasford* appellatur, in qua vir strenuus quidam morabatur, cui nomen erat *Elehelmus* qui casu lumen amittens oculorum, cecitatem multis perpessus est annis. Huic in somnis tempore gallicinii sanctus *Adelwoldus* antistes astitit, eumque ut maturius *Wintoniam* pergeret, et ad ejus tumbam gratia recipiendi visus accederet admonuit, dicens: « Idcirco te in statu tuo recubantem visito, et quæ tibi ventura sunt prænuntio, ut per tuæ salutis signum manifestetur, quia me oportet levari de tumulo in quo jaceo. » Qui hæc audiens, et vocem secum loquentis agnoscens, sancto Patri gratias egit, quod eum visitare dignaretur; et quia ubi sepultus esset, penitus ignoravit, qualiter sepulcrum ejus scire et adire potuisset diligenter inquisivit: cui protinus vir Dei nomen alumni et monachi sui innotuit, cujus hactenus homo ille nescius exstitit, eique dixit: « Cum festinus *Wintoniam* perveneris, et Veteris cœnobii ecclesiam intraveris, accersiri fac ad te monachum quemdam *Wlesfanum*, cognomento *Cantorem*. Hic cum ex ore tuo verba meæ legationis audierit, te mox indubitanter ad meum perducet tumulum, ubique recipies lumen oculorum tuorum. » Quid multa? credu-

lus vir ille verbis et promissionibus sacri pontificis, Wintoniam citius adiit, ecclesiam intravit, fratrem prædictum accersivit, accersitumque postulavit, ut missatica beati Patris impleret, narrans ei et cunctis astantibus ordinem visionis. Erat enim vespera, in qua nativitas sacratissimæ Dei genitricis et perpetuæ virginis Mariæ, per totum mundum solemniter et dignissime celebratur. Ille vero frater admirans, inter spem et timorem se medium posuit, et vicino obedientiæ pede jussis sancti pontificis humiliter obtemperans, ad antrum sarcophagi perduxit cæcum, qui pernox ibidem in oratione permansit, et mane facto jam amplius ductore non indigens, ad propria cum gaudio reversus est videns, corde et animo Dominum benedicens.

CAP. XLIII. — Hæc revelatio longe lateque divulgata est, quæ tam evidenti miraculo fuerat comprobata. Exinde famulus Christi prædicto fratri Wifstano, et plerisque aliis per nocturnam visionem manifestus apparuit, illisque per hæc et hæc indicia aperuit, quia supernæ complaceret voluntati eum de tumulto transferri, et digne in ecclesia collocari. Venerandus ergo pontifex Elfeagus successor ejus animo sagaci talia secum pertractans, humillimas alacri corde omnipotenti Christo gratias reddidit, eo quod suo tempore dignaretur cœlestibus signis sanctum suum mirificare. Nec mora; fratrum cleri, plebsque multitudine congregata, reliquias sancti præsulis Adelwoldi sub die quarta Idum Septembrium honorifice transtulit, easque in choro ecclesiæ collocavit: ubi in magna veneratione habentur usque in præsentem diem, ubi etiam nobis intuentibus cœlestia sunt perpetrata miracula, e quibus duo breviter ad firmitatis indicium perstrinximus.

CAP. XLIV. — Erat eo tempore in Wentana urbe puella quædam parvula, cujusdam Adelwardi domestici filia, quæ nimis infirmabatur, et usque ad mortem pene torquebatur. Hæc a matre deducta ad viri Dei tumulum, obdormivit paululum. Protinus evigilans sana surrexit, et gaudens cum genitrice domum rediit.

CAP. XLV. — Puer etiam quidam parvulus, Ælffini cujusdam mansueti et modesti viri filius, in ipsa infantia lumine est privatus, et maternis ulnis ad venerandi Patris Adelwoldi sepulcrum perductus. Mirum dictu, mox caligo cæcitatatis abscessit, et oculos pueri veniens splendor lucis aperuit, omni populo congaudente, et tota devotione Christo, qui cuncta potest, fideliter gratias agente.

CAP. XLVI. — Nec silentio prætereundum est, quod prædictus sancti viri successor Elfagus antistes, quemdam furem pro multiplici reatu flagellis cæsum, mitti jussit in cippum acrioribus suppliciis cruciandum. Cumque diu sic in pœnis jacuisset damnatus, quadam nocte venit ad eum in visione sanctus Dei pontifex Adelwoldus, et ait illi: « Miser, cur tanto tempore sic in trunco jaces extensus? » At ille recognoscens sanctum virum, quem sæpe viderat in vita mortali, respondit: « Dignas, domine

ami, sustineo pœnas, et justo judicio episcopi sic torqueor, quia frequenter in furtis deprehensus sum, et ab eis non cessavi; sed mala quæ feci iterum atque iterum repetivi. » Tum sanctus: « Cessa, inquit, vel modò misere a furtis, cessa, et sis solutus a nexu compedis hujus. » Surrexit illico miser ille absolutus, et exiens inde venit, et procidit ante pedes Ælfeagi episcopi, narravitque ei rem gestam circa se per ordinem, et ille pro honore tanti Patris sivit eum abire indemnem. Constat ergo sanctum hunc æternæ vitæ conjunctum virtute meritorum suorum, posse nos a peccatorum nostrorum vinculis solvere, et ad cœlestia regna perducere, cui adhuc in carne degenti cœlitus concessa est potestas ligandi atque solvendi, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Deo coæterno Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen

Incipit hymnus in honore S. Adelwoldi præsulis elegiaco et paræterico carmine per alphabetum compositus,

Alma lucerna micat, lumen populoque ministrat
Præsul Adelwoldus, alma lucerna micat.

Belliger iste Dei victricia bella peregit,
Acer in arma ruit belliger iste Dei.

Cujus ab ore sacro fluxerunt dogmata vitæ,
Hæsimus omne bonum ejus ab ore sacro.

Dulcia corde pio resonemus cantica Patri,
Carmina cantemus dulcia corde pio.

Ecce coruscat apex tibi pontificalis abunde
Hinc illineque tuus ecce coruscat apex.

Fons et origo boni te verba serente cucurrit,
In te manavit fons et origo boni.

Gloria perpes erit tibi nunc ideoque per ævum
Quam merito retines, gloria perpèserit.

Hujus amore gregis sprevisi spicula mortis,
Pellens hinc fortes hujus amore gregis.

Inclytus atque potens te rex adamavit Eadgar,
Te monitore vigens inclytus atque potens.

Kastra Dei reboant te constituente celeuma,
Davidicumque melos castra Dei reboant.

Laudibus innumeris tibi turba monastica plaudit,
Conjubilatque tibi laudibus innumeris.

Mœnia celsa domus tua cura levaverat hujus,
Hæcque dicavit ovans mœnia celsa domus.

Nocte dieque sacrum celebrasti pectoris hymnum,
Solvens officium nocte dieque sacrum.

Omnibus inque locis sparsisti semina lucis,
Expuleras tenebras omnibus inque locis.

Pervigil esto tuis, petimus, defensor alumnis,
Protector famulis pervigil esto tuis.

Quæque nocent, reseca, quæ sunt et commoda,
[præsta;

Quæ bona sunt, revoca, quæque nocent, reseca.
Rector apostolicæ felix et janitor aulae

Hujus et Ecclesiæ rector apostolicæ,
Solve tuos famulos Petri vice, solve ligatos,
Nos a peccatis solve tuos famulos.

Te duce, stelliferi scandamus ut atria cœli,
 Participes regni, te duce, stelliferi.
 Versibus hymnidicis hæc carmina pangimus, et te
 Patronum colimus versibus hymnidicis.
 Christicolas animas quia multiplicare solebas,
 Ad cœlos revocans Christicolas animas.
 Ydra nocens fugiat, ne nos per devia ludat :
 Nos tua dextra tegat, hydra nocens fugiat.
 Zelus obesse nequit, Christo superante malignum :
 Christus adest victor, zelus obesse nequit.
 Aspice, sancte Pater, quæ nos adversa fatigant :
 Quæ mala nos lacerant, aspice, sancte Pater.
 Mitis adesto tuis tibi qui famulantur alumnis,
 Qui te collaudant, mitis adesto tuis.
 Eripe, pastor, oves, animo quas semper amasti,
 Et quas nutrieras eripe, pastor, oves.
 Nomina nostra notet quo Christus in arce polorum
 Cum sanctisque suis nomina nostra notet. Amen.

Hymnus vespertinalis Saphico metro endecasyllabo editus, Adonium quarto continens in loco.

Inclutus pastor populique rector,
 Cujus insignem colimus triumphum,
 Nunc Adelwoldus sine fine lætus
 Regnat in astris.
 Qui Pater noster fuit et magister,
 Exhibens sacræ documenta vitæ,
 Et Deo semper satagens placere
 Corde benigno.
 O diem sanctum, celebrem, coruscum,
 Quem Dei nobis pietas sacravit,
 Ut Patri tanto mereremur alium
 Promerè cantum!
 Nunc eum nisu rogemus omni,
 Abluat nostrum pius ut reatum,
 Et sua sancta prece nos ad altum
 Ducat olympum.
 Sit Deo soli decus et potestas,
 Laus in excelsis, honor ac perennis,
 Qui suis totum moderans gubernat
 Legibus orbem. Amen.
 Cœli senator inclyte, sancte Pater Ecclesiæ
 Adelwolde, supplices tuos exaudi servulos.
 Jam sidus inter sidera, resplendes super æthera,
 Nobis benignus impetra Paraleti charismata.
 Pronis rogamus mentibus hic coram tuis artibus,
 Nostris adesto precibus serenus ac propitius.
 Ut tuis necessariis protecti patrocinis,
 Ad cœlorum perpetua perveniamus gaudia,
 Præstet nobis Ingenitus hoc atque Unigenitus,
 Sanctus amborum Spiritus, trinus et unus Dominus.
 Amen.

Oremus.

Deus, qui præclari sideris sancti pontificis Adelwoldi illustratione, novam populis Anglorum tribuisti lucem hodierna die clarescere : suppliciter imploramus clementiam, ut ejus magisterio totius religio-

PATROL. CXXXVII.

nis documenta cognovimus, iustus et exemplis informemur, et patrociniis adjuvemur. Per.

Ad missam.

Deus, qui hodiernam diem beati confessoris tui Adelwoldi episcopi transitu nobis honorabilem dedicasti : concede propitius, ut cujus eruditione veritatis tuæ lucē perfundimur, ejus intercessione cœlestis vitæ gaudia consequamur. Per.

Secreta.

Oblata servitutis nostræ munera tibi, Domine, quæsumus annua sancti Patris nostri Adelwoldi episcopi solemnitas commendet accepta : ut ejus pia supplicatione muniti, cunctorum nostrorum remissionem peccaminum et beatitudinis sempiternæ mereamur obtinere consortium. Per.

Præfatio.

V. D. æterne Deus, quoniam adest nobis jucunda et votiva præsentis diei lætitia, quam Apostolici culminis honore sublimem, roseoque martyrii cruore solemnem, gloriosi pontificis Adelwoldi moderna celebritate consecrasti, et spem nobis tantæ fiduciæ contulisti, ut nos paternis ejus suffragiis, et a peccatorum nostrorum nexibus solvas et ad cœlestia regna perducas. Per Christum.

Postcommunio.

Refectos, Domine, vitalis alimonix sacramentis, sancti confessoris tui Adelwoldi intercessione gloriosa nos protege, et ad æternum cœlestis mensæ convivium pervenire concede. Per.

Alia.

Gregem tuum, Pastor æterne, pii suffragatoris Adelwoldi Patris nostri defensione gubernas, quæsumus, Domine, ut cujus benevolentia provocati superni amoris dulcedine pascimur, ejus interveniente patrocinio, et a temporalis vitæ perturbationibus eruamur, et mansuris supernorum civium gaudiis inseramur. Per.

IV IDUS SEPTEMBRIS, IN TRANSLATIONE
 SANCTI ADELWOLDI.

Deus, qui nobis sanctum pontificem tuum Adelwoldum salutis æternæ doctorem tribuisti : concede propitius, ut cujus annuæ translationis solemnia colimus, ejus semper meritis adjuvemur et precibus. Per.

Super oblatam.

Sacrificium nostrum tibi, Domine, quæsumus, sancti Patris nostri Adelwoldi episcopi commendet oratio : ut nobis eo suffragante fiat sanctæ majestatis tuæ propitiatio, et peccatorum nostrorum exoptata remissio. Per.

Præfatio.

Votivam beati pontificis Adelwoldi translationem pia veneratione celebrantes, teque cernua devotione exorantes, ut ipsum nos apud clementiam tuam sentiamus habere patronum, quem tua gratia largiente salutis æternæ meruimus suscipere magistrum. Per Christum.

Postcommunio.

Ut hæc communio nos, Domine, tibi dignos efficiat, beatus Pater noster Adelwoldus suffragio, quaesumus, piæ intercessionis obtineat. Per.

De horis peculiaribus.

Præterea beatus Pater Adelwoldus horas regulares et peculiare sibi ad singulare servitium instituit, quas in tribus cursibus ordinavit: humillima diligentia quosque subjectos admonens, ut hoc secreto famulatu ignitis Satanæ tentamentis vigilanter resisterent, et ea per Dei gratiam resistendo superarent, et ut fides quæ per nostri Creatoris et piissimi Redemptoris incarnationem luce clarius enituit, instante futuræ persecutionis tempore, quæ jam vicinis

A Antichristi temporibus ingruit, nullo modo, quod absit, titubando vacillet, sed his divinis roborata præconiis integra jugiter et inviolata permaneat. Est enim primæ psalmodiæ cantilena ad laudem beatæ Dei genitricis semperque virginis Mariæ procurata; secunda autem ad honorem beatorum apostolorum Petri et Pauli omniumque nostri Salvatoris humanitati præsentialiter famulantium; tertia vero ad suffragia omnium sanctorum postulanda, ut eorum pia intercessione protecti, multiformem versipellis Antichristi et membrorum ejus fallaciam expugnare, et Christo remunerante cælestium præmiorum palmam mereamur accipere. Quæ videlicet horæ plerisque in locis habentur ascriptæ, et ideo in hoc codicello sunt prætermisæ.

Tropi.

Patris adest votiva dies, cantemus ovantes. *Statuit ei.*
Pontificem templo sibi quem sacravit in isto. *Et principem.*
Inter apostolicos stola splendente hierarchos. *Ut sit illi.*
Adelwolde, pia prece nos defende misellos. *In æternum.*
Præsul Adelwoldus quia fulsit in ordine magnus. *Statuit ei.*
Constituens illum hodie super æthra polorum. *Et principem.*
Gloria, splendor, honor, decus et veneratio perpes. *In æternum.*

EPISTOLA WOLSTANI MONACHI WENTANI

AD ELFEGUM WENTANUM EPISCOPUM

Libro de Vita S. Swithuni præfixa, in qua multa de sancto ETHELWOLDO.

Incipit ad dominum specialis epistola Patrem,
Elfegum, Wenta residet qui præsul in urbe,
De sancti Patris Swithuni insignibus, et de
Basilica Petri, reserat qui limen Olympi.

Domino pontifici, Wentanam principè Christo
Qui regit Ecclesiam, prospera cuncta canam
Conferat Ælfhego regni cælestis honorem,
Qui dedit hunc omni Pontificem populo:
Ipse tibi pacem tribuat sine fine perennem,
Est qui sanctorum gloria pax et honor.
Hoc cupit ore pio, cupit hoc animoque benigno.
Ultimus Anglorum servulus hymnicinum (i. e. can-
[torum])
Sit licet ægra mihi sine dogmatis igne loquela,
Nec valeam tanto scribere digna viro:
Hoc tamen exiguum quod defero munus amoris,
Commendare tibi, magne Pater, studui:
In quo perstrinxi quæ fecit Rector Olympi
Swithuni meritis cælica signa Patris:
Per quem magna suis miracula præbuit Anglis,
Millia languentum corpora sacrificans
Hæc etenim cecini magnalia paupere cantu,
Præsumendo boni de bonitate Dei,
Grandia de minimis est qui pensare suetus,
Suscipiens viduæ bina minuta libens.

B Qua non paupertas, sed erat pensata voluntas,
Quæ victum sprevit et sua cuncta dedit.
Hæc igitur commendo tibi munuscula Patri,
Quæ vovi Domino reddere corde pio:
Ut tua dignetur hæc corroborare potestas,
Hæc et ab infestis protegere insidiis:
Dignus apostolica resides qui præsul in aula,
Instruis et populum dogmate catholicum.
Hocque monasterium variis ornatibus ornas,
Intus et exterius illud ubique levans.
Quod quondam renovavit ovans antistes Adelwold,
Sollicitudo cui nocte dieque fuit
Christicolas augere greges, atque ore paterno
Hos cum lacte soli lacte nutrire poli.
Qui struxit firmis hæc cuncta habitacula muris,
C Ille etiam tectis textit et ipsa novis.
Et cunctis decoravit ovans id honoribus, hucque
Dulcia piscosæ flumina traxit aquæ:
Secessusque lacu penetrant secreta domorum,
Mundantes totum murmure cœnobium.